

Pasti premoženjskega zavarovanja Kaj morate vedeti o zavarovanju nepremičnin in stanovanjske opreme / Kam vlagati Za dolgoročne vlagatelje je še vedno najboljša zdrava kmečka pamet / Novi evropski finančni nadzor Reforma bo precej milejša, kot je bilo predvideno / Nasvet iz Srbije Varčujte, ne zadolžujte se!

250 g
Fine Gold
999,9
MELTER
ASSAYER
55030

PASTI PREMOŽENJSKEGA ZAVAROVANJA

Urša Marn, foto Borut Krajnc

Kaj morate vedeti o zavarovanju nepremičnin in stanovanjske opreme

»Slovinci namenjamemo premalo pozornosti premoženjskemu zavarovanju,« meni finančni svetovalec BORIS ŠKAPER iz podjetja i-svetovanje. Čeprav za gradnjo hiše ali nakup stanovanja postrgamo skoraj vse svoje prihranke in se še krepko zadolžimo, je nekaterim za zavarovanje premoženja škoda vsakega evra. Takšna varčevalna logika je zgrešena, še posebej pri objektih, zgrajenih na poplavno ali potresno nevarnih območjih. »Navadno imamo v nepremičninah skoncentriranega ogromno denarja. Zato zagovarjam stališče, da se pri premoženjskih zavarovanjih ne varčuje. Pri 80 kvadratnih metrov velikem stanovanju boste za zavarovanje nepremičnine in opreme plačali približno 250 evrov letne premije. To ni tako ogromen znesek, da bi se zavarovanju odrekli in tvegali, da boste ob potresu, poplavi ali požaru morali sami kriti celotno škodo,« pravi Škaper. Po neuradnih podatkih naj bi bilo v Sloveniji še vedno nezavarovanih od 25 do 30 odstotkov hiš in okoli 15 do 20 odstotkov stanovanj. Številne nepremičnine, ki so sicer zavarovane, pa so zavarovane pomanjkljivo. »Ob škodnih dogodkih, kot so naravne nesreče, se pokaže, da marsikatera zavarovalna polica ni ustrezna, zavarovalne vsote so prenizke, prav tako police ne krijejo vseh potrebnih rizikov,« pravi Škaper. Ljudje med ponudbami zavarovalnic pogosto izbirajo le na podlagi cene, ne zavedajo pa se, da jih lahko najcenejši produkt v daljšem časovnem obdobju, v katerem se zgodijo tudi škodni primeri, še zelo drago stane. Tako so nekateri lastniki hiš in stanovanj šele ob zadnji poplavi ugotovili, da njihova zavarovalna polica sploh ne krije rizika poplave ali pa ga krije samo do določenega zneska, ki je lahko bistveno nižji od dejanske škode. Po-

glejmo primer. Recimo, da ste hišo zgradili na Ljubljanskem barju in vam je poplavilo celotno etažo, poškodovani so vse talne obloge, oplesk, kuhinja, gospodinjski aparati, pohištvo in kavč. Škode je za 30 tisoč evrov. Naivno računate, da vam bo celotno škodo pokrila zavarovalnica, potem pa izveste, da od nje ne boste dobili niti evra, ker ste sklenili osnovni paket, v katerem kritje škode, nastale ob poplavi, sploh ni zajeto. Ali pa drug primer: poplava vam uniči prvo etažo, škode na opremi je za 15 tisoč evrov, zavarovalnica pa vam izplača samo tretjino tega zneska, torej le pet tisočakov, ker je to limit, do katerega imate zavarovano opremo. Takšnih primerov je bilo ob zadnji poplavi veliko, pa ne samo po krivdi premoženjskih lastnikov, ampak tudi po krivdi premetenih zavarovalnic.

KRITJE ŠKODE LE DO DOLOČENE VIŠINE

Zavarovalnice dobro vedo, da ob hujši ujmi ne bo zalilo samo dveh ali treh hiš, ampak na stotine objektov. Ob zadnji poplavi je bilo samo v Ljubljani pod vodo približno dva tisoč objektov. Pred pretirano visokimi izplačili se že vnaprej zavarujejo tako, da določijo limit oziroma zgornjo mejo, do katere so ob poplavah in vdoru meteornih voda

zavarovane stanovanjske nepremičnine in premičnine.

Pri zavarovalnici Wiener Städtische lahko vključite kritje za poplavo in visoke vode ter plazove v kateri koli izbrani paket (economy, first, class, first class plus). Vendar je zavarovalna vsota za omenjena kritja limitirana do zneska pet tisoč evrov pri nepremičninah in stanovanjski opremi - premičninah. Torej tudi če zaradi poplave celotna škoda na hiši znaša 20 tisoč ali celo 50 tisoč evrov, vam bo zavarovalnica izplačala največ 10 tisoč evrov, od tega največ pet tisočakov za nepremičnino in največ pet tisočakov za opremo. Navadno se je mogoče z zavarovalnico individualno dogovoriti za višja kritja. Na poplavnih območjih pa zavarovalnice zavračajo višja kritja škod.

Pri zavarovalnici Generali osnovni in komfortni paket škode ob poplavi ne krijeta, pri ekskluzivnem paketu pa je krita do določenega zneska, in sicer največ 2500 evrov za nepremičnine in največ 2500 evrov za stanovanjske premičnine, pri čemer je ta limit v dogovoru z zavarovalnico mogoče tudi povečati, vendar največ do 22.500 evrov. Za zvišanje limita se je smiselno odločiti, če imate objekt na poplavnem območju, seveda pa se morate zavedati, da bo to zvišanje znatno podražilo zavarovalno premijo, lahko tudi za več sto evrov.

valno premijo, lahko tudi za več sto evrov.

Pri zavarovalnici Triglav osnovni paket A škode zaradi poplave sploh ne krije. Paket B jo krije do pet tisoč evrov izbirno, se pravi, da se z zavarovalnico lahko dogovorite za zvišanje limita, vendar največ do 10 tisoč evrov. Najvišji paket C pa škodo zaradi poplave krije do zneska 15 tisoč evrov in tudi pri tem paketu se je mogoče dogovoriti za zvišanje limita izbirno do dogovorjene zavarovalne vsote.

Poleg tega je dobro vedeti, da imajo nekatere zavarovalnice vnaprej določen tudi limit za nevarnost zemeljskega plazua. Drugače je pri požaru, kjer zavarovalnice ob zavarovanju na novo vrednost krijejo nastalo škodo na nepremični in opremi, seveda če je zavarovalna vsota ustrezno določena. Recimo, da imate razkošno opremljeno hišo. Vrednost celotne opreme je 200 tisoč evrov, od tega je samo sedežna garnitura vredna 30 tisoč evrov. Če ste opremo zavarovali za 200 tisoč evrov, boste za uničeni kavč v požaru dobili 30 tisoč evrov. Če pa ste dragoceno opremo zavarovali le za 100 tisoč evrov, to pomeni, da ste za 50 odstotkov podzavarovani. Če je tako, vam bo zavarovalnica izplačala samo polovico vrednosti kavča oziroma 15 tisoč evrov.

PO NEURADNIH PODATKIH NAJ BI BILO V SLOVENIJI ŠE VEDNO NEZAVAROVANIH OD 25 DO 30 ODSOTKOV HIŠ IN OKOLI 15 DO 20 ODSOTKOV STANOVANJ. ŠTEVILNE NEPREMIČNINE, KI SO SICER ZAVAROVANE, PA SO ZAVAROVANE POMANJKLJIVO.

Ljubljana

Univerzitetno mesto

Dobrodošli

Poplave na Viču v Ljubljani

BORIS ŠKAPER, FINANČNI SVETOVALEC: "NAVADNO IMAMO V NEPREMIČNINAH SKONCENTRIRANEGA OGROMNO DENARJA. ZATO ZAGOVARJAM STALIŠČE, DA SE PRI PREMOŽENJSKIH ZAVAROVANJIH NE VARČUJE."

44

Številni lastniki nepremičnin limitov, ki se jim v zavarovalniškem jeziku reče tudi zavarovanje na prvi riziko, ne poznajo, ker ob sklenitvi premoženjskega zavarovanja niso dovolj pozorno poslušali zavarovalnega agenta, ker niso pozorno prebrali drobnega tiska v splošnih in posebnih pogojih ali pa tudi zato, ker si zavarovalni agent ni vzel dovolj časa, da bi jim pojasnil vse podrobnosti. Zavarovalni agent naj bi v prvi fazi, ko skuša pridobiti zaupanje stranke, porabil največ petnajst minut. To je tisti optimalni čas, ko se stranki lahko pokaže v najboljši luči. Z vsako dodatno minuto pogovora tvega, da bo stranka začela postavljati neprijetna vprašanja, nazadnje pa zavarovanja ne bo sklenila. Ker nekateri agenti produkta ne predstavijo dovolj natančno in razumljivo, njihove stranke ne vedo, kakšna kritja jim zavarovalna polica sploh zagotavlja. Je pa tudi res, da smo pogosto prezaposleni ali preprosto prele-

ni, da bi natančno prebrali splošne in posebne pogoje produkta. Ali kot pravi eden od zavarovalničarjev: *»Preden podpisate pogodbo, jo natančno preberite. Zavarovalničarji smo jezični, ko nas obtožujejo zavajanja. Pa saj vse piše v pogodbi, samo prebrati jo je treba! Mi vsaki stranki ne moremo dve uri razlagati stvari, ki pišejo v pogodbi. Dolžni pa smo odgovoriti na vsa vprašanja, ki se nanašajo na zavarovalno pogodbo, vendar jih stranka morda ne razume dovolj dobro. Ko stranka podpisuje pogodbo, to pomeni, da je z njeno vsebino seznanjena in se z njo strinja. Zakaj bi morala biti zavarovalnica odgovorna za vsakega, ki se mu ne ljubi brati?! Tu gre vendarle za zavarovanje bivanjskega objekta, vanj vložite večino svojih prihrankov, zato je logično, da se boste natančno pozanimali, kaj sploh podpisujete.«*

SPORNO SPREMINJANJE DATUMA

Sama živim v petem nadstropju starejšega bloka v Šiški, tako da mi po-

plava zaradi ujme ne grozi. Ob pravi članka pa sem vseeno preverila, kako obsežno kritje mi zagotavlja zavarovalna polica. Prvi šok sem doživela, ko sem opazila datum na zavarovalni polici. Agentka zavarovalnice Triglav mi ob vsakoletnem podalšanju izstavi novo polico z novim datumom začetka zavarovanja. Čeprav sem originalno desetletno pogodbo s Triglavom sklenila sredi decembra 2006, se začetni datum ne ponovi na nobeni naslednji polici. To pomeni, da se s podaljšanjem pogodbe vedno znova vračam na začetek zavarovanja, kot da vmes niso minila leta. Načeloma s tem ni nič narobe, saj je zavarovanje kljub spremembi datuma še vedno veljavno. Težave bi se pojavile, če bi želela pogodbo prekiniti. Po obligacijskem zakonu imata obe pogodbeni stranki od pogodbe, ki je sklenjena za več kot tri leta (zavarovalnice pri premoženjskem zavarovanju praviloma sklepajo desetletne pogodbe),

pravico brez obrazložitve odstopiti po preteku treh let. Če pa vam zavarovalnica vsako leto izstavi novo polico z novim datumom, to pomeni, da do magičnih treh let, ko lahko odstopite od pogodbe, ne pridete nikoli. Ena od posledic vsakoletnega sklepanja nove desetletne police je tudi v tem, da vam lahko zavarovalnica vsako leto proda aktualni produkt z novimi pogoji, ki se razlikuje od prejšnjega, to pa je za vas lahko tudi neugodno. Tipičen primer je letošnje izvzetje rizika poplave iz osnovnih kritij zavarovalnice Triglav. Ker zavarovalnica, če bi pogodbo po treh letih želeli prekiniti, lahko zahteva dokaz, da ste z njo v pogodbenem razmerju res že več kot tri leta, je pametno spraviti vse police, tudi prvo. Druga možna rešitev, če arhiva nimate, je, da preprosto nehate plačevati premijo, toda s tem tvegate, da bo zavarovalnica vaš dolg izterjala prek sodišča. Do sodne izterjave ima namreč pravico. *»Vsakoletna sklenitev nove police je smiselna, če zavarovalni agent res pride k stranki in jo vpraša, ali je v preteklem letu kaj adaptirala, na primer, da je zamenjala streho, zaradi česar je nepremičnina vredna nekaj več. V tem primeru je sklenitev nove police smiselna, ker je nastalo novo premoženjsko stanje, zaradi česar se spremenijo tudi zavarovalna kritja in premija. Pri tem moram dodati, da je tudi pri stari polici mogoče spreminja-*

formitas.si

Živite svoje želje!

DO 60% POPUST
za avtomobilsko zavarovanje

05 61 00 400

Nem Zakaj

NLB Leasing

www.nbleasing.si

ZAVAROVALNE PONUDBE NE PODPIŠITE ŽE OB PRVEM OBISKU ZAVAROVALNEGA AGENTA, TUDI ČE VAS PREPRIČA S SVOJIM ŽAMETNIM GLASOM IN UGLAJENIM NASTOPOM. VERJEMITE, ČE VAS BO HOTEL PRIDOBITI, VAS BO GOTOVO PRIPRAVLJEN PONOVO OBISKATI.

ti kritja in vrednosti, ne da bi bilo zaradi tega treba sklepati novo polico. Če pa se vsako leto kar po inerciji izda nova polica, ne da bi se spremenilo kar koli drugega pri polici, je to sporno, saj se s tem zabriše sled in onemogoči prekinitvev pogodbenega razmerja,« meni Škaper.

PRETIRANO VARČNI UPRAVNIKI BLOKOV

Še bolj sem se ob prebiranju police tolkla po glavi, ko sem ugotovila, da sem po svoji neumnosti zavarovala zgolj stanovanjsko opremo, ne pa tudi stanovanja, torej nepremičnine, saj bi se mi to ob rušilnem potresu (če bi ga preživela) še hudo maščevalo oziroma poznalo v denarnici. Zlasti če bi se izkazalo, da zavarovalna polica, ki jo je za celoten blok sklenil upravnik, škode zaradi potresa ne krije. Verjetnost za kaj takega je velika. Upravnik od sklenitve zavarovanja namreč nima posebne koristi. Denar služi pred-

vsem z rednim vzdrževanjem bloka. Zato mu je vseeno, ali sklene ustrezno zavarovanje. Da se pred lastniki stanovanj prikaže kot varčen gospodar, skuša zavarovalno premijo čim bolj znižati, češ, poglejte, kako uspešno sem se pogajal z zavarovalnico. Posledica te varčevalne vneme je, da so v blokih zavarovalna kritja praviloma prenizka, pogosto pa je zavarovanje sklenjeno le za požarne rizike, za nevarnost potresa in poplave pa ne. Pri izlivu vode je navadno zavarovana le skupna vertikalna cev, posamezni notranji priključki so odgovornost vsakega posameznega lastnika stanovanja. Če vam torej počti cev pri kotličku WC-ja in pride do izliva vode, polica, ki jo je sklenil upravnik bloka, te škode ne bo krila.

Če upravnik ne sklene ustreznega zavarovanja, je pametno, da sami zavarujemo svojo etažno lastnino, to pa pomeni, da poleg stanovanjske opreme zavarujemo tudi nepre-

mičnino, torej stanovanje, pripadajočo klet in pripadajoči del skupnih prostorov. Za takšne primere nekatere zavarovalnice ponujajo zavarovanje razlike do polne zavarovalne vsote. To pomeni, da del stvari zavaruje upravnik, nato pa razliko do polne zavarovalne vsote plača lastnik stanovanja sam (seveda le za svojo etažno lastnino) s sklenitvijo nadomestne police pri zavarovalnici. Sama te logike nisem upoštevala, saj sem zavarovala zgolj stanovanjsko opremo, prav tako nisem preverila, kaj krije zavarovalna polica, ki jo je za celoten blok sklenil upravnik. Pa tudi upravnik v desetih letih, odkar živim v tem bloku, še na noben sestanek hišnega sveta ni prinesel zavarovalne police. Čisto mogoče, da polica, ki jo je sklenil, sploh ne krije nevarnosti potresa. Če bi se blok zaradi potresa zrušil ali tako poškodoval, da v njem ne bi bilo več mogoče živeti, bi se zaradi njegove varčnosti in svoje neumno-

sti pod nosom obrisala za okoli 85 tisoč evrov, kolikor bi od zavarovalnice lahko dobila, če bi imela zavarovano nepremičnino na novo vrednost, ta polica pa bi vključevala tudi zavarovanje za nevarnost potresa. Mimogrede: pri popolnem uničenju zavarovanega objekta se pri zavarovanju na novo vrednost lahko izplača stvarna (amortizirana) vrednost, razlika do nove vrednosti pa se izplača šele, ko se zgradba začne ponovno graditi ali ko se odločite, da boste kupili novo stanovanje.

Namenoma navajam gradbeno vrednost stanovanja. Na trgu je moje stanovanje sicer vredno več kot 85 tisoč evrov, toda tržna cena pri zavarovanju nepremičnin ni pomembna. Ključna je gradbena vrednost. Ta pri hišah v povprečju znaša 85 evrov na kvadratni meter, pri stanovanjih pa tisoč evrov na kvadratni meter. Če stanovanje obsega 85 kvadratnih metrov bivalne površine, znaša njegova gradbena vrednost približno 85 tisoč evrov. Ob rušilnem potresu bi mi zavarovalnica izplačala znesek, enak gradbeni vrednosti stanovanja, torej že omenjenih 85 tisoč evrov in niti evra več, tudi če bi polico sklenila za zavarovalno vsoto 150 tisoč evrov. To je posebej pomembno vedeti, če imate zavarovanje sklenjeno pri zavarovalnici Triglav. Ta je namreč pred dobrima dvema letoma pake-

45

PONUJAMO VAM UGODEN NAKUP STANOVANJ – TUDI Z MOŽNOSTJO NAŠEGA UGODNEGA KREDITIRANJA Z DOLGOROČNIM STANOVANJSKIM POSOJILOM

Stanovanjski sklad se s ponudbo tržnih stanovanj, ki jih vsako leto ponudi na javnih razpisih, dejavno loteva reševanja stanovanjske problematike na slovenskem nepremičninskem trgu. Glede na statistične podatke o potrebah po stanovanjih na posameznih slovenskih območjih (statističnih regijah) Stanovanjski sklad uresničuje napoved, da bo deloval po vsej Sloveniji in s tem omogočil nakup stanovanj več državljanom.

Na podlagi javnih razpisov 2007, 2008 in 2010/11 ima Stanovanjski sklad na voljo za prodajo **že dokončana in prosta stanovanja**, ki v rednem razpisnem roku niso bila prodana, in sicer **na lokacijah Postojna, Maribor, Jesenice, Vipava, Rače pri Mariboru, Pivka in Koper**.

Stanovanjski sklad sicer za prednostne kategorije postavlja mlade družine, družine z več otroki in mlade, saj se zaveda, da je mladim

lasten dom še posebej težko dosegljiv, vendar pa so stanovanja sedaj na voljo vsem strukturam kupcev – fizičnih oseb. **Kupci stanovanj prek Stanovanjskega sklada so lahko fizične osebe, ki so državljani Republike Slovenije ali državljani držav članic Evropske unije, če imajo dovoljenje za stalno bivanje v Republiki Sloveniji in hkrati niso že (so) lastniki stanovanja, kupljenega na podlagi preteklih razpisov Stanovanjskega sklada.**

Poleg ponudbe stanovanj, katerih cene so vsaj 10 % nižje od tržnih cen za posamezno območje, Stanovanjski sklad za **nakup prostih tržnih stanovanj iz razpisov 2007 in 2008 ponuja možnost zelo ugodnega kreditiranja z dolgoročnim stanovanjskim posojilom** pod pogoji javnega poziva za dolgoročno stanovanjska posojila. Stanovanje pa lahko kupite tudi s posojilom drugega subjekta na prostem trgu. Kupcem neprodanih stanovanj, ki se bodo odločili za najem

ugodnega stanovanjskega posojila pri nas, bo posojilo odobreno v zaproseni višini, vendar največ v višini 80 % pogodbene cene stanovanja. Najdaljša možna doba za odplačilo posojila je 15 let, posojilo pa se vrača v mesečnih anuitetah z neposredno obremenitvijo plače oziroma pokojnine.

Izbrani kupec, ki se bo odločil za najetje posojila po pozivu Stanovanjskega sklada, bo lahko izbral med:

- **fiksno (nespremenljivo) obrestno mero v višini 5 % ali**
- **spremenljivo obrestno mero v višini 6m EURIBOR + 1,1 %.**

Vabimo vas, da več o projektih in programih, ki jih izvaja Stanovanjski sklad Republike Slovenije, javni sklad, preberete na www.ssrs.si, kjer so objavljeni vsi aktualni razpisi.

INFORMATIVNI IZRAČUN VIŠINE MESEČNE OBVEZNOSTI

VIŠINA POSOJILA: 100.000,00 EUR
ODPLAČILNA DOBA: 180 MESECEV

INFORMATIVNA VIŠINA MESEČNE OBVEZNOSTI

SPREMENLJIVA OBRESTNA MERA (6m EURIBOR NA DAN 30.9.10 + 1,1 % = 2,246 %): 654,90 EUR
FIKSNA OBRESTNA MERA (5 % na leto): 790,79 EUR

Veselim se vašega povpraševanja!

Stanovanjski sklad
Republike Slovenije,
javni sklad

46

tno zavarovanje poenostavila tako, da je določila zavarovalno vsoto v višini 300 tisoč evrov za nepremičnine in 50 tisoč evrov za stanovanjsko opremo. S tem je zavarovalnica Triglav zajela večji del strank, ki mislijo, da jim bo ob totalni škodi izplačala 300 tisoč evrov zavarovalnine, vendar je to iluzija. Če je gradbena vrednost hiše, ki se ob potresu razsuje na prafaktorje, 150 tisoč evrov, vam Triglav ne bo izplačal 300 tisoč evrov, pač pa maksimalno 150 tisoč evrov. Seveda je hišo v dogovoru z zavarovalnico mogoče zavarovati tudi za več kot tisoč evrov na kvadratni meter, a to je smiselno samo, če je kvadratni meter dejansko vreden več, recimo če je hiša zgrajena z nadstandardnimi materiali. Pri luksuzni vili je gradbeni meter lahko vreden tudi več kot tisoč evrov, a luksuznih vil je v Sloveniji malo. Težava je, da ljudje povsem povprečno hišo za vsak primer zavarujejo za zavarovalno vsoto, višjo od njene gradbene vrednosti, in tako po nepotrebnem plačujejo previsoko premijo, ko pa nastane škodni primer, se neupravičeno jezijo na zavarovalnico, ker jim ta ne izplača toliko, kot so računali, da bodo dobili. Na drugi strani istega spektra so primeri, ko ljudje hišo zavarujejo za zavarovalno vsoto, nižjo od dejanske vrednosti, da privarčujejo pri premiji, potem pa se ob nastanku škode prav tako neupraviče-

no jezijo, ker jim zavarovalnica izplača manj, kot so računali, da bodo dobili. Pri tem je treba vedeti, da zavarovalnice podzavarovanje dopuščajo samo do določene meje. Nobena pametna zavarovalnica vam ne bo dovolila, da bi hišo zavarovali za neko smešno nizko vsoto, na primer za 50 tisoč evrov, čeprav je hiša dejansko vredna 200 tisoč evrov. »V praksi opažam dve skrajnosti: da so nepremičnine podzavarovane ali pa nadzavarovane. Tako v nekaterih primerih vrednost gradbenega kvadratnega metra znaša 1300 evrov, čeprav gre za povsem povprečno hišo, pri kateri niso bili uporabljeni nadstandardni materiali,« pravi Škaper. Izkušnje zavarovalničarjev in finančnih svetovalcev kažejo, da se lastniki v večstanovanjskih objektih premo- po zanimajo, za kako kakovostne police so poskrbeli že upravniki. »Že ob nakupu stanovanja v večstanovanjskem objektu morate pri upravniku preveriti vsebino zavarovalne police za etažno lastnino. Po zakonu je upravnik na podlagi potrditve lastnikov sicer dolžan poskrbeti, da je objekt zavarovan, vendar je polica navadno pomanjkljiva oziroma krije samo osnovne požarne nevarnosti, pa tudi zavarovalne vsote najpogosteje niso primerno določene,« opozarja Škaper. Tako večina zavarovalnic izliva vode zaradi dotrajanosti instalacij (korozije) nima vključenega v osnovni paket, ravno takšnih primerov pa je v sta-

rejših blokkih zelo veliko. Če upravnik sklene zavarovanje, ki ne krije izliva vode, nato pa v bloku počl glavna vodovodna cev in voda zalije stanovanja, zavarovalnica te škode ne bo krila. V zavarovalništvu je pač tako, da zavarovalne police krijejo samo tiste nevarnosti, ki so opisane v splošnih pogojih in preglednici kritij pri posameznem produktu. Poleg tega je treba vedeti, da zavarovalnice različno opredeljujejo, kaj se zavaruje kot nepremičnina in kaj kot premičnina. Tipičen primer je parket, ki ga ene zavarovalnice uvrščajo med premičnine, druge pa med nepremičnine. Nesporazumi nastajajo tudi pri zavarovanju odgovornosti. Tu je treba ločiti zavarovanje odgovornosti iz hišne in zemljiške posesti od zavarovanja odgovornosti zasebnika. Prvo zajema zavarovanje za primer, ko v vašem stanovanju počl cev in voda zalije tudi sosedovo stanovanje. Takrat bo zavarovalnica krila tudi škodo, ki je nastala v sosedovem stanovanju. Prav tako sem spada kritije škode tretji osebi, če jo ugrizne vaš pes, in kritije škode, ki jo tretji osebi povzroči vaš otrok. Pod zavarovanje odgovornosti zasebnika pa sodi na primer povzročitev poškodbe na smučišču. Dobro je tudi vedeti, da se je za vse rizike, tudi tiste dodatne, ki niso vključeni v osnovni paket, mogoče zavarovati hkrati, z eno polico. Ni pa se mogoče za en riziko zavarova-

ti pri eni zavarovalnici, za drug riziko pa pri drugi, pač glede na to, kje je premija za posamezen riziko cenovno ugodnejša. Nepremičnine je sicer mogoče zavarovati pri več zavarovalnicah, recimo da stanovanje najprej zavarujete pri zavarovalnici Triglav, nato pa še pri zavarovalnici Generali. Vendar ste v tem primeru zavarovalnico Generali po zakonu dolžni obvestiti, da že imate polico pri zavarovalnici Triglav, prav tako ste dolžni povedati, do katere zavarovalne vsote ste se pri Triglavu zavarovali. Če ste na primer pri Triglavu nepremičnino zavarovali za manj od njene gradbene vrednosti, vam lahko druga zavarovalnica ponudi zavarovanje za razliko do polne vrednosti nepremičnine. Ni pa mogoče, da bi hišo zavarovali pri dveh zavarovalnicah hkrati za polno zavarovalno vsoto, da bi tako v škodnem primeru dobili izplačano dvojno zavarovalnino. Takšno dvojno zavarovanje je dovoljeno samo pri sklenitvi življenjskega ali nezgodnega zavarovanja, pri premoženjskem zavarovanju pa naj to ne bi bila praksa, saj bi vodilo v bogatenje. »Bistvo premoženjskega zavarovanja je, da nadomesti izgubljeno premoženje. Zavarovanje sicer lahko sklenete pri več zavarovalnicah, vendar skupna zavarovalna vsota ne sme presegati vrednosti vašega premoženja. Če nastane škoda, lahko dobite samo toliko, kolikor znaša dejanska škoda. Že to, da

imate premoženje zavarovano na novo vrednost, vam omogoča nadomestitev nove vrednosti, čeprav je stvarna vrednost uničenega predmeta manjša. Če ste namreč kavč kupili pred petimi leti za pet tisoč evrov, je danes mogoče vredeti le še tri tisočake, če pa ga uniči poplava, vam bo zavarovalnica izplačala novo vrednost, torej pet tisočakov, tako da si boste lahko kupili novega,« pojasnjuje TOMO MRĐEN, direktor ljubljanske podružnice zavarovalnice Wiener Städtische.

Preden se odločite, katera kritja boste vključili v zavarovalno polico, je dobro vedeti, kaj točno si od njih lahko obetate. Tako na primer ni isto, če steklo razbije toča ali žoga. Prav zaradi takšnih zank je pametno, da se pred sklenitvijo zavarovanja posvetujete z več zavarovalnimi agenti, si pridobite ponudbe vsaj dveh tujih in dveh domačih zavarovalnic, pametno pa je tudi, da se posvetujete z neodvisnim finančnim strokovnjakom. Dobro si je zapisati, kaj vas najbolj zanima, kje sami vidite potencialne nevarnosti, potem pa je pametno naročiti izračun, da ugotovite, koliko vas bo zavarovanje sploh stalo. Nekatera neodvisna svetovalna podjetja pregledujejo produkte zavarovalnic na trgu in vam lahko sestavijo najugodnejšo ponudbo. Predvsem pa zavarovalne ponudbe ne podpisite že ob prvem obisku zavarovalnega agenta, tudi če vas prepriča s svojim žametnim glasom

DA SE UPRAVNIK BLOKA PRED LASTNIKI STANOVANJ PRIKAŽE KOT VARČEN GOSPODAR, SKUŠA ZAVAROVALNO PREMIJO ČIM BOLJ ZNIŽATI, ČEŠ, POGLEJTE, KAKO USPEŠNO SEM SE POGAJAL Z ZAVAROVALNICO. POSLEDICA TE VARČEVALNE VNEME JE, DA SO V BLOKIH ZAVAROVALNA KRITJA PRAVILOMA PRENIZKA, POGOSTO PA JE SKLENJENO LE ZAVAROVANJE ZA POŽARNE RIZIKE, ZA NEVARNOST POTRESA IN POPLAVE PA NE.

in uglajenim nastopom. Verjemite, če vas bo hotel pridobiti, vas bo gotovo pripravljen ponovno obiskati. »Svojim strankam svetujem, naj objekt še pred sklenitvijo zavarovanja fotografirajo od zunaj in znotraj. Smiselno je tudi, da naredijo seznam celotne opreme in zraven pripišejo vrednosti. Prav tako je pametno, da fotografirajo račune. To je še posebej smiselno pri novogradnji. To sicer ni pogoj za izplačilo zavarovalnice, ampak ob škodnem primeru, ko je na primer vse totalno uničeno, s takšnim arhivom cenilcu lažje dokažete pravo vrednost opreme in nepremičnine. S fotografijami cenilcu olajšate cenitev škode,« pravi Škaper. In dodaja: »Pri dragocenostih, kot so slike ali drag nakit, je zelo pomembno, kaj sami naredite za njihovo varnost. Če imate diamantno ogrlico spravljeno v trezorju, vam bo zavarovalnica pri-

znala višje kritje, kot če jo imate kar na nočni omarici. Prav tako vam bo zavarovalnica ob sklenitvi zavarovanja priznala popust, če boste v hiši imeli alarm, vezan na službo za varovanje, ali če boste imeli nameščene javljalnike požara ali protivlomna vrata. Sami morate narediti čim več za večjo varnost, pa vam bo zavarovalnica ob sklenitvi police priznala različne popuste, zaradi česar se bo znižala zavarovalna premija.«

V Sloveniji je kar nekaj domačih in tujih zavarovalnic, ki ponujajo premoženjsko zavarovanje. Praksa kaže, da se hišo ali stanovanje bolj splača zavarovati pri nekaterih tujih zavarovalnicah, kot pa na primer pri zavarovalnici Triglav, ker je ta dražja, predvsem pa je njena polica za zavarovanje premoženja manj pregledna. To vam bo povedal vsak

dober finančni svetovalec, ki se ukvarja s področjem zavarovanja, a seveda zgolj neuradno. Kako je torej mogoče, da ima Triglav več kot 40-odstotni tržni delež pri premoženjskih zavarovanjih, na primer Wiener Städtische pa samo 0,5-odstotnega? Ker je Triglav na slovenskem trgu že osemdeset let, Wiener Städtische pa šele slabih šest let. Ljudje pa smo bitja navad. Če je imel vaš oče hišo zavarovano pri Triglavu, jo boste pri Triglavu zelo verjetno zavarovali tudi vi. Poleg tega mnogi mislijo, da je zavarovalnica Triglav varnejša, ker je v večinski lasti države. A v resnici ni nič varnejša od kake majhne podružnice velike avstrijske, francoske ali nemške zavarovalnice, ki ima sklenjeno dobro pozavarovanje in je tako varna pred večjimi tveganji. ☺

SPOZNAJTE TEMELJE ZAGOTAVLJANJA KAKOVOSTI V STANOVANJSKI GRADNJI – PRIDOBITE SI PRIROČNIKE TPSG IN/ALI SE DOGOVORITE ZA PREDSTAVITEV TPSG

Eden od temeljnih ciljev Stanovanjskega sklada Republike Slovenije (SSRS) je trajno uvajati in spodbujati razvoj meril dobre gradbene prakse na področju tehnične kakovosti stanovanjske gradnje.

Ker uradnih tehničnih pogojev za gradnjo stanovanj v Sloveniji nimamo in ker to otežuje delo projektantom, izvajalcem, odgovornim za nadzor, vzdrževalcem objektov in tudi SSRS, je SSRS kot naročnik, da bi spodbudil razvoj kakovosti stanovanjske gradnje, v sodelovanju z zunanjimi izvajalci v okviru razvojno-raziskovalnega projekta pripravil **tehnične pogoje za zagotavljanje in nadzor kakovosti pri izvajanju del v stanovanjski gradnji – TPSG.**

TPSG so pripravljene kot **priročniki z zbranimi tehničnimi pogoji za nadzor kakovosti vgrajenih materialov in zagotavljanje kakovosti posameznih vrst del v stanovanjski gradnji, kot so**

gradbena in obrtniška dela, izvedba inštalacij in zunanje ureditve s sklopi:

- **OBRTNIŠKA DELA:** krovsko kleparska, ključavničarska, mizarska (izvedba oken in vrat) in steklarska, kamnoseška, keramičarska dela, delo z mavcem, fasaderska, slikopleskarska, tlaarska dela;
- **GRADBENA DELA:** rušitvena, zemeljska, betonarska, zidarska, hidroizolacijska in toplotnoizolacijska dela, tesarska dela in zunanja ureditev;
- **INSTALACIJSKA DELA:** vodovod, ogrevanje, prezračevanje in klimatiziranje, plin, dvigala, elektroinštalacije (jaki in šibki tok), strelovod.

Priročniki TPSG so **namenjeni fizičnim in pravnim osebam in jih lahko kupite na sedežu Stanovanjskega sklada Republike Slovenije, javnega sklada**, po predhodnem telefonskem dogovoru na telefonski številki 01 47 10 500 v času uradnih ur ali po elektronski pošti srsinfo@stanovanjskisklad-rs.si.

Cena posameznega priročnika je 290,00 evra, priročnike pa lahko prevzamete takoj po plačilu!

Prav tako se lahko v času uradnih ur po telefonu na telefonski številki 01 47 10 500 ali po elektronski pošti srsinfo@stanovanjskisklad-rs.si dogovorite za pripravo predavanja ali predstavitev TPSG skupini slušateljev po naročilu za svoje podjetje, organizacijo, izobraževalno ustanovo, strokovnjake, subjekte javnega sektorja in javna podjetja ter za svoje poslovne partnerje.

Čakamo na vaš klic/sporočilo!
Stanovanjski sklad Republike Slovenije,
javni sklad

KAM VLAGATI

Ani Klemenčič, foto Borut Krajnc

Za dolgoročne vlagatelje je še vedno najboljša
zdrava kmečka pamet

Če sedanjost krizo razdelimo na tri potencialne valove, finančno krizo, krizo realnega gospodarstva ter krizo držav in monetarnih sistemov, potem je za nami vsaj najtežavnejši del drugega vala. Stare industrije so se z odmevnimi stečajni znebile precej »sala«, nadaljuje pa se bolj razvlečena stagnacija s postopnim odlivanjem finančnih, kadrovskih in strokovnih virov v nove industrije, pri čemer krizo blaži rast novih globalnih trgov, predvsem azijskih. V najrazvitejšem svetu še vedno obstaja tveganje, da bi se kriza razvila tudi v krizo držav, saj se te brez ustreznih rezerv in potrebnih reform lahko znajdejo pred že zelo dolgo znanim demografskim izzivom ob hkratnem upokojevanju pripadnikov t. i. generacije baby boom in upadanju priliva njihovih vnukov in vnukinj med aktivno prebivalstvo. Žal zgodovina kaže, da je zahtevne reforme mogoče izpeljati šele v resni krizi, redko pa preventivno.

KAM TOREJ VLAGATI?

Tudi v tej krizi se je spleščalo vlagati v zmagovalce v panogah prihodnosti. Čeprav se nam pogosto zdi, da smo še daleč od »čudovitega leta 2007«, je dejstvo, da so cene delnic zmagovalnih podjetij prihodnosti že zdavnaj presegle najvišje ravni iz leta 2007. Poglejte delnice podjetij Apple in Amazon. Čeprav večina ljudi zadnji dve desetletji prihodnost povezuje predvsem z informacijsko tehnologijo, to še zdaleč ni edina panoga prihodnosti oziroma je prej panoga sedanjosti. Splača se vlagati v podjetja z rastočimi trgi, kjer še vlada pravo podjetniško razpoloženje. Kljub navidezni zasičenosti trga v razvitem svetu nastajajo vedno novi trgi in nove panoge, stare pa se izpopolnjujejo, postajajo vse produktivnejše, konkurenčnejše, z vedno manjšimi maržami in nekoč morda celo zamrejo.

Globalno gledano celotni trg, merjen s številom ljudi, še vedno raste. Prihodnja leta bodo tako za vlagatelje na krajši rok izjemno naporno obdobje z visoko stopnjo nepredvidljivosti oziroma - z besedami šefa ameriških zveznih rezerv Bena Bernankeja - gospodarske razmere so trenutno »*nenavadno nepredvidljive*«. Za dolgoročne vlagatelje pa še vedno velja, da je najboljša zdrava kmečka oziroma zdravorazumska ekonomska logika. Imeti bodo morali tudi ustrezen značaj, dovolj močan, da bodo kratkoročno prebrodili zagotovo velika in morda tudi nenadna nihanja.

KAKŠEN JE POLOŽAJ DOMA?

Razmere v slovenskem gospodarstvu težko ovrednotimo sami, saj nas pri razmišljanju o sebi obremenjuje veliko stereotipov, pogosto pa slišimo celo, da smo tako posebni, da pri nas osnovni ekonomski zakoni in kmečka logika ne veljajo - kar seveda ne drži. Pri nas pravih javnih delniških družb pravzaprav še nimamo. Na borzi kotirajo ostanki nekdanjih mastodontov, ki nikoli niso imeli pravih podjetniških lastnikov, ampak so še danes večinoma v lasti države in »prehodnih lastnikov« z lastninskimi certifikati. Interesi neodvisnih delničarjev so zastopani neprimerljivo slabo v primerjavi z interesi drugih interesnih skupin v teh podjetjih (zaposleni, uprava, država, certifikatski lastniki), ki so pogosto v neprimernih

Ani Klemenčič je izvršna direktorica GBD, d. d., in predsednica upravnega odbora GBD, Gorenjske borznoposredniške družbe, d. d.

medsebojnih incestnih razmerjih - nadzorni sveti so, žal, večinoma v popolnoma neprimernem odnosu z upravo in neredko tudi manj sposobni in vplivni od nje. Ljubljanska borza se bo morala bolj potruditi, da bo, če je to sploh mogoče, vzpostavila konkurenčen kapitalski trg, ki bi deloval tudi brez podjetij, ki so na trgu pristala zaradi certifikatskega lastništva. Žal številna slovenska podjetja, ki so doživela zgodnji uspeh, nadaljujejo razvoj v tujini zaradi nekonkurenčnih razmer pri nas.

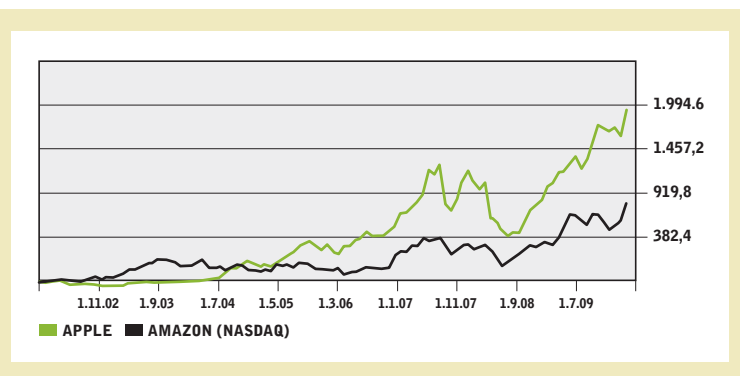
Če pogledamo zadnje poročilo Svetovnega gospodarskega foruma o konkurenčnosti držav, dobimo zelo jasno potrditev največjih težav slovenskega kapitalnega trga in gospodarstva nasploh. Kakorkoli že razlagamo ocene Slovenije, vlagatelji zagotovo ne morejo biti zadovoljni, saj so med najslabše ocenjenimi v Sloveniji: praksa zaposlovanja in odpuščanja (132. mesto med 135 ocenjenimi državami), fleksibilnost zaposlovanja (125.), fleksibilnost plač (117.), varova-

nje interesov manjšinskih delničarjev (119.), učinkovitost korporacijskega upravljanja (118.), tuja vlaganja (116.) in prenos tehnologij (101.), zdravje bank (110. mesto). Slabo so ocenjene tudi letalske zveze (121. mesto), vendar vemo, da lahko v resnici za »naša« letališča štejemo vsaj še Benetke, Gradec in Zagreb. Odlične ocene so predvsem v zdravstvu in šolstvu: okuženost z virusom HIV (1. mesto) in pojavnost malarije (1.), množičnost vpisa v terciarno izobraževanje (4.), trgovinske tarife (4.), postopki za ustanovitev podjetja (6.), smrtnost dojenčkov (8. mesto). Politiki bi lahko tudi izsledke tako uglednih raziskav z dolgoletno tradicijo uporabili za utemeljevanje potrebnosti pozitivnih sprememb na nekaterih področjih, se je pa verjetno res neprijetno sklicevati na raziskavo, ki te po razsipnosti državne porabe uvršča na 92. mesto. Kriza je v Sloveniji pospešila naravni proces v smeri ureditve trga. Uspešni podjetniki nadaljujejo svoje zgodbe o uspehu, certifikatski lastniki pa iz-

**ČEPRAV SE NAM POGOSTO ZDI, DA SMO ŠE DALEČ OD
"ČUDOVITEGA LETA 2007", JE DEJSTVO, DA SO CENE DELNIC
ZMAGOVALNIH PODJETIJ PRIHODNOSTI ŽE ZDAVNAJ PRESEGLE
NAJVIŠJE RAVNI IZ LETA 2007. POGLEJTE DELNICE PODJETIJ
APPLE IN AMAZON.**

PRIMERJAVA APPLA IN AMAZONA NA BORZI NASDAQ OD 1.10.2000 DO 1.10.2010.

VIR: GBD GORENJSKA BORZNOPOSREDNIŠKA DRUŽBA, D. D., WWW.FINPORT.SI

gublajo relativno moč in tudi država bo na srečo prisiljena izstopiti iz naložb, ki jih ni znala upravljati kot dober gospodar. V krizi se je pokazala potreba po prenovi zakonodaje o zaposlovanju, reformiranju pokojninskega sistema, večji privatizaciji zdravstva in navsezadnje po delovanju pravne države. Iz krize se bodo gotovo veliko naučili tudi vlagatelji - predvsem mladi, ki imajo pred seboj še dolg naložbeni horizont, v katerem bodo skrbeli za veliko večje zneske, kot so ti, ki so jih morebiti plačali za drage lekcije današnje krize.

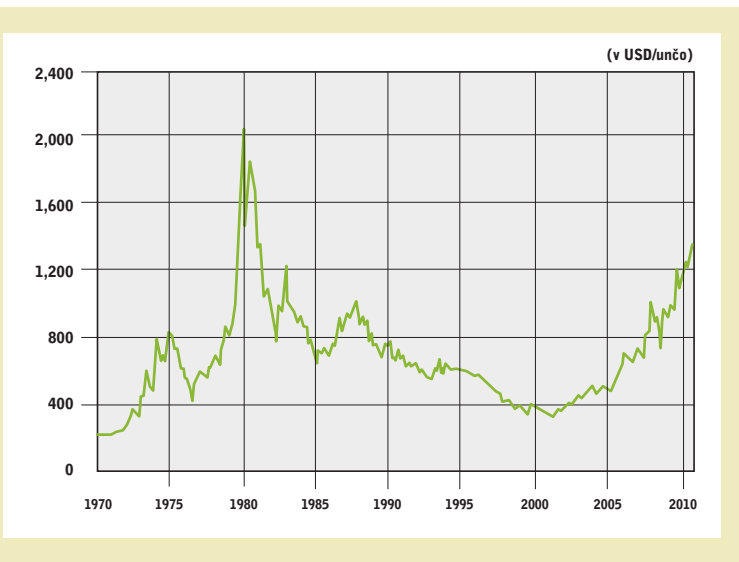
KAJ PA ZLATO?

Zlato, podobno kot preostali denar, samo po sebi nima kake določljive vrednosti, kos zlata je le svojevrsten žeton, papir ali kos materiala, katerega trenutna vrednost na trgu je daleč nad vrednostjo njegovih industrijskih nadomestkov za nedenarno rabo. Drugače kot pri papirju ali kosu

železa pa je težje poljubno povečati njegovo ponudbo. Zato zlato velja za posebej zanesljiv denar, ki naj bi razmeroma dobro varoval pred izgubo kupne moči, torej ohranja vrednost. Zlato ima številne funkcije denarja - navsezadnje ima poleg tujih valut pomemben delež v rezervah večine centralnih bank - in se obnaša precej podobno kot denar. Njegova vrednost temelji na zaupanju v varen denar, zato pridobiva vrednost v primerjavi z drugim denarjem, ko drug denar izgublja zaupanje. Vrednost zlata, merjena v pomembnejših svetovnih valutah, se je v nekaj letih že skoraj početverila. Početverila se je tudi njegova realna kupna moč, druge valute pa so jo približno ohranile. V takšnih okoliščinah vsaj pred nekaj desetletji ni bil ugoden čas za nakup zlata - zlati balon v osemdesetih letih prejšnjega stoletja se je razpočil, ko je legendarnemu centralnemu bančniku Paulu Volckerju uspelo obrzda-

GIBANJE CENE ZLATA (PRILAGOJENO INFLACIJI) OD LETA 1970 DO 2010

VIR: GBD GORENJSKA BORZNOPOSREDNIŠKA DRUŽBA, D. D.

ti grozečo dolarsko hiperinflacijo. Zlato je danes razmeroma drago in ne moremo pričakovati, da se bo njegova kupna moč po razpletu krize ohranila. Samo zadnje leto je vrednost zlata zrasla za 30 odstotkov in prvič po letu 1982 preseгла 1300 ameriških dolarjev za unčo, če upoštevamo inflacijo. Vprašanje pa je, ali bo padec kupne moči manjši kot pri drugem denarju in ali ni na voljo drugih cenejših realnih dobrin, med katere navsezadnje sodijo tudi delnice. Ali bo sledil japonski scenarij ali kar repriza osemdesetih ali pa hiperinflacijski scenarij, je danes z veliko gotovostjo nemogoče napovedati, saj še sami centralni bančniki ne vedo,

kateri recepti še delujejo, in verjetno bolj na slepo eksperimentirajo. Zlato je kot kratkoročna naložba drago. Na dolgi rok pa se ga v omejenih količinah ni treba braniti. Včasih je bilo priporočljivo imeti tri odstotke prihrankov v zlatu, sedaj vsaj GBD priporoča, da naj bi bil ta delež nekoliko večji. Ugledni nemški upravljavci so naložbam v ETF »GLD« (gre za sklad, v katerem so skoraj same zlate palice in kotira na NYSE) namenili do deset odstotkov. Po zlatu so začeli množično povpraševati Kitajci. Prodajajo nepremičnine in kupujejo zlato. Bolj kot fizično zlato seveda priporočam prej omenjeni »GLD«. Tudi sama sem lastnica »GLD«. ☺

PROBANKA
finančna skupina

www.probanka.si

Odlična ponudba varčevanja v Probanki v oktobru!

Varčujem, varčuješ, varčujemo!
Za več prihodnosti!

Za prihodnost je treba pametno razmišljati in – varčevati.

- Za točno določen cilj: CILJNO VARČEVANJE.
- Dolgoročno varčevanje: VZAJEMNI SKLADI.
- Pokojninsko varčevanje: DELTA VZAJEMNI POKOJNINSKI SKLAD.
- Tudi pri varčevanju lahko imate denar vedno pri roki: VARČEVALNE VLOGE.
- Za najboljši fiksni donos: DEPOZIT.

Jerome Kerviel, prvi obsojeni finančni špekulant. Francosko Banko Societe General je oškodoval za 4,9 milijarde evrov, ki jih bo moral vrniti, hkrati pa bo šel še v zapor.

KAKO OMEJITI POHLEP?

Darja Kocbek, foto AFP

Novi evropski finančni nadzor: reforma bo precej milejša, kot je bilo predvideno

Po novem letu bodo v EU začeli nadzirati banke, zavarovalnice in borzne trge trije novi nadzorni organi. To bodo agencija za nadzor bank s sedežem v Londonu, agencija za nadzor zavarovalnic s sedežem v Frankfurtu in agencija za nadzor trgovanja na borzah s sedežem v Parizu. Četrty organ je odbor za sistemska tveganja, njegova naloga bo makrofinančni nadzor. Oglasiti se bo moral, ko bo odkril znake, da več državam članicam grozi kriza. Ta odbor bo pet let vodil predsednik Evropske centralne banke (ECB), potem bodo na vrsti guvernerji centralnih bank držav članic, ki nimajo evra. Zdaj je nadzor bank, zavarovalnic in borznih trgov v pristojnosti naci-

onalnih nadzornikov v državah članicah EU, na ravni EU obstajajo samo odbori, katerih naloga je usklajevanje med nacionalnimi nadzornimi organi. S finančno krizo se je izkazalo, da je ta ureditev neustrezna. Nacionalni nadzorniki ne morejo nadzorovati poslovanja bančnih in zavarovalniških skupin, ki imajo svoje hčerinske družbe v več

državah članicah. Nacionalni nadzorniki - v Sloveniji so to Banka Slovenije za banke, Agencija za zavarovalni nadzor za zavarovalnice in Agencija za trg vrednostnih papirjev za borzne posle - niso imeli pregleda nad tveganji, ki so jih prevzemale velike bančno-zavarovalniške skupine z družbami po vsej EU. Dogajalo se je tudi, da so nacionalni

nadzorniki delali drug proti drugemu, namesto da bi sodelovali. Ker ni bilo ustreznega nadzora, so banke lahko trgovale z različnimi finančnimi produkti, za katere nihče ni vedel, kako tvegani so v resnici, izkazalo se je, da jih tudi tisti, ki so jih ustvarili, niso razumeli. Bistveno je bilo samo, da so z njimi čim prej lahko ustvarile rekordne

PO PODATKIH IZVEDENCEV JE VEČINA EVROPSKIH BANK PODKAPITALIZIRANIH, TO POMENI, DA IMAJO PREMALO KAPITALA, S KATERIM JAMČIJO ZA VARNOST VLOG SVOJIH VARČEVALCEV.

POMEMBNA NOVOST ZA VARČEVALCE V BANKAH, ZAVAROVALNICE V ZAVAROVALNICAH IN TISTE, KI INVESTIRAJO SVOJ DENAR V VREDNOSTNE PAPIRJE PREK RAZLIČNIH SKLADOV, JE, DA BODO NOVI EVROPSKI NADZORNIKI LAHKO ZAČASNO PREPOVEDALI NEKI FINANČNI PROIZVOD ALI DEJAVNOST, ČE BODO PRESODILI, DA POMENI NEVARNOST ZA FINANČNI SISTEM.

dobičke, na podlagi katerih so vidnim za uspešno poslovanje izplačevali milijonske nagrade.

Bančniki, zavarovalničarji in borzniki so ob takšnem pomanjkljivem nadzoru imeli proste roke, delali so lahko po svoje, prevzemali so višja tveganja, kot bi jih smeli. Trgovali so s finančnimi produkti oziroma derivati, za katere se je po izbruhu finančne krize izkazalo, da niso nič vredni. Politiki na ravni EU in v državah članicah zdaj zagotavljajo, da se to po uvedbi novega nadzora na ravni EU ne bo več moglo dogajati. Vendarle je treba ob tem opozoriti, da je predlog, ki je bil potrjen in bo z novim letom uveljavljen, precej milejši, kot je bilo predvideno.

POLITIKI NOČEJO SLIŠATI KRUGMANA IN STIGLITZA

Politiki in evropski funkcionarji žal nočejo slišati ekonomistov, kot sta recimo ameriška nobelovca PAUL KRUGMAN in JOSEPH STIGLITZ, ki pravi, da je treba finančni sektor tudi krepko zmanjšati. Krugman je že pred časom povedal, da morajo banke spet postati stare dolgočasne banke. Že pred letom je tudi opozoril, da finančna industrija spet dela po starem, kot da se ni nič zgodilo. Finančna industrija je že pred finančno krizo in reševanjem z davkoplačevalskim denarjem počela stvari, ki so bile s socialnega vidika nepravilne ali celo uničujoče. To počne še zdaj. Banka Goldman Sachs recimo uporablja superhitre računalnike, ki ji omogočajo nakup in prodajo premoženja, preden se drugi investitorji lahko odzovejo. Na ta račun seveda ustvarja dobičke. Citigroup služi s špekulacijami z nafto in drugimi dobrinami. »Ne administracija ne politični sistem se nista pripravljena soočiti z dejstvom, da smo postali družba, v kateri gredo veliki zneski denarja k slabim igralcem, da smo družba, ki bogato nagraduje tiste, zaradi katerih smo vse bolj revni,« je v New York Timesu napisal Krugman. V mislih je imel seveda ZDA, a enako bi lahko napisal tudi za EU.

Evropski komisar za notranji trg in finančne storitve MICHEL BARNIER zdaj pravi, da novi evropski nadzorni organi nikakor niso nadomestek za nacionalne nadzornike bank, zavarovalnic in finančnih trgov. Slovenija je po besedah ministra za finance FRANCA KRIŽANIČA projekt za uvedbo evropskega finančnega nadzora podprla, čeprav je bila na začetku skeptična, zlasti zaradi predloga, da bi lahko nadzorniki iz držav, kjer imajo finančne institucije, ki poslušajo v več državah, nadzorovali in ukrepali povsod - da bi recimo nadzorniki iz držav, kjer ima sedež družba mati, nadzirali tudi podružnice tujih bank in zavarovalnic v Sloveniji in zanje zahtevali reševalne svežnje. Ta problem je zdaj rešen tako, da bo uveden enoten

nadzor na ravni EU, je razložil Križanič.

Sistem je zastavljen tako, da bodo odločitve o ukrepih, ki jih bodo ob morebitni krizi morale izvesti posamezne banke, zavarovalnice in druge finančne ustanove, ki poslušajo v več članicah EU, sprejemale tri nove agencije na ravni EU, ne pa recimo avstrijski nadzornik za podružnico ali hčerinsko družbo avstrijske banke oziroma zavarovalnice v Sloveniji. Evropski nadzorniki bodo imeli zadnjo besedo, če se nacionalni nadzorniki iz držav, v katerih posamezna banka in zavarovalnica posluje, ne bodo mogli dogovoriti. Takrat bodo lahko nastopili kot razsodniki in sprejeli odločitev, za katero bodo ocenili, da je ustreza.

Kljub temu bodo velik vpliv na odločitve novih evropskih nadzornih organov imele države članice EU oziroma finančni ministri, ki vsak mesec zasedajo v svetu za ekonomske in monetarne zadeve (Ecofin) in finančni ministri članice evroobmočja, ki se pred zasedanjem Ecofin sestanejo na sejah evrske skupine. O tem, kdaj bodo razmere takšne, da jih bo mogoče poimenovati kriza in bodo evropski nadzorniki torej lahko ukrepali, ne bodo odločali izvedenci, ki bodo sedeli v novih evropskih agencijah in odboru za sistemsko tveganja, ampak finančni ministri kot politiki. Prav tako bodo finančni ministri lahko odločitve evropskih nadzornikov zavrnili oziroma izničili, če bodo ugotovili, da bi ukrepi, ki bi jih zahtevali, imeli prevelik vpliv na javno blagajno. Po domače to pomeni, da bodo finančni ministri recimo lahko zavrnili zahtevo za dokapitalizacijo določene banke ali zavarovalnice, če bodo ugotovili, da bo treba zanjo zagotoviti preveč denarja iz državnega proračuna države, kjer ima ta banka ali zavarovalnica sedež, in bi se zaradi tega preveč povečal proračunski primanjkljaj države oziroma njena zadolženost.

EVROPSKE ZOMBIJEVSKE BANKE

Poskus, da bi z onemogočanjem dokapitalizacij v škodo javnih financ prisilili velike banke in zavarovalnice k bolj previdnemu poslovanju, morda ne bo uspel, kajti zanje še ve-

dno velja, da so prevelike, da bi lahko propadle. In v EU je še kar nekaj tako imenovanih zombijevskih bank, ki imajo v svojih bilancah ničvredne ameriške vrednostne papirje. Teh pa niso odpisale zaradi tega, ker bi bile sicer zrele za stečaj oziroma bi potrebovale prevelike dokapitalizacije. Ni pričakovati, da bo novi evropski nadzornik te zombijevske banke poskušal čim prej počistiti s trga.

Julija so bili sicer za evropske banke objavljeni stresni testi, ki so jih naredili nacionalni nadzorniki - za NLB ga je naredila Banka Slovenije -, a ti so bili oblikovani tako, da samo sedem najbolj kritičnih bank ni bilo uspešnih. Prva med temi bankami, to je nemška Hypo Real Estate, je pravkar že zahtevala dodatnih 40 milijard evrov kapitala, ki ga bodo morali zagotoviti nemški davkoplačevalci. Čeprav politiki posredno že vseskozi priznavajo, da je ta banka zrela za stečaj ali likvidacijo, jo še kar naprej pitajo z davkoplačevalskimi evri, jasno, zato, ker je prevelika, da bi lahko propadla.

Na Irskem mora vlada samo Anglo Irish Bank zagotoviti dodatnih šest milijard evrov kapitala, mogoče je, da bo potrebovala še 11 milijard dodatnih davkoplačevalskih evrov. Za reševanje te banke je irska vlada doslej že porabila 23 milijard evrov davkoplačevalskega denarja. Allied Irish Bank bo do konca leta potrebovala še tri milijarde evrov. V podobnih škripčih je španska vlada, kjer so banke zaradi poka nepremičninskega balona prav tako na tleh, a očitno v očeh politikov preveč pomembne, da bi lahko propadle.

Po podatkih izvedencev je večina evropskih bank podkapitaliziranih, to pomeni, da imajo premalo kapitala, s katerim jamčijo za varnost vlog svojih varčevalcev. Po podatkih Evropske centralne banke (ECB) imajo evropske banke 20 evrov za pokrivanje tveganj (vključno z medbančnimi dolgovi) za vsak evro kapitala in rezerv. To pomeni, da za izgubo vsakega evra kapitala preži 20 evrov dvomljivega dolga. Direktor bruseljskega inštituta CEPS DANIEL GROS je izračunal, da bo ob razmerju 1 proti 20 treba zagotoviti za 9000 milijard evrov jamstev za zagotovitev stabilnosti bank v evro-

območju. Evropa ne more rešiti krize na finančnih trgih, dokler ne reši problema svojih bank. Politiki v EU so očitno dvakrat napačno ocenili razmere: v letu 2007/2008 so bili prepričani, da je okužba finančnih trgov prišla iz ZDA, zdaj pa za težave krivijo nedisciplinirano fiskalno politiko v južnih članicah evroobmočja, ugotavlja Gros. V resnici pa je evropski bančni sistem tako podkapitaliziran, da ne prenese nobenih izgub, hkrati pa so banke med seboj tako tesno povezane, da težave v eni članici hitro povzročijo probleme v celotnem sistemu. To je vprašanje, ki bi se ga morali novi evropski nadzorniki v agenciji za nadzor bank takoj lotiti. Potem ko se bodo lotili tega vprašanja, bo mogoče oceniti, ali bodo res pripomogli k boljšemu nadzoru bank, ki bo varčevalcem in komitentom bank zagotovil več varnosti, ali bodo samo nov papirnati tiger, ki ga bodo evropski politiki in funkcionarji vzpostavili za navidezno reševanje problemov.

Ameriški ekonomist NOURIEL ROUBINI je v kolumni v Project Syndicate napisal, da sta pohlep in nemoralnost že ves čas vsakdanja pojava na finančnih trgih. Tega ni mogoče spremeniti s poučevanjem morale in vrednot v poslovnih šolah, ampak je treba poskrbeti, da dobički na kratek rok ne bodo nagrajeni in se pretirana tveganja ne bodo izplačala. Roubini našteva tri razloge, zakaj zgolj nova pravila in boljši nadzor niso dovolj za preprečitev ekscesov bankirjev in trgovcev na finančnih trgih. Prvi je, da prebrisani in pohlepni bankirji in trgovci vedno najdejo luknje, da obidejo nova pravila. Drugi je, da predsedniki uprav in upravni odbori finančnih družb enako kot revizorji in nadzorniki ne morejo učinkovito nadzirati na tisoče profitnih centrov v družbi in posrednikov in trgovcev, ki imajo svoj kapital in odločajo o tveganjih. In tretjič: predsedniki uprav in upravni odbori so v konfliktu interesov in pogosto ne predstavljajo pravega interesa družbe oziroma njenih delničarjev. Balonov in ekscesov zato ne bo mogoče preprečiti, dokler ne bodo spremenjeni temelji finančnega sistema. ☉

Naučite se peči svoj kruh! Ekološka pekarna Krejan v Trzinu.

BORUT PETERLIN

LJUDSKI KAPITALIZEM

Branko Dragaš, Beograd

Moj strokovni nasvet: kupujte zlato in srebro, kupujte plodno zemljo, vodne vire in gozdove, vlagajte v hrano in energijo, vrnite se na vas, naučite se obdelovati zemljo, mesite kruh in pripravljajte hrano.

Neoliberalni kapitalizem je bankrotiral. Čeprav tega ne sme nihče javno priznati. Svetovna prevara in rop se nadaljujeta. Norci upravljajo države in v njihovi norosti jih nihče ne ovira. Po mnenju estradnih ekonomistov bi se morali vrniti h Keynesu, po njihovem bi rešitev prinesla nova poraba. Prezadolženi državljani sveta, ki ne more vrniti niti sedanjih dolgov, bi moral vzeti nova posojila. Prezadolžene države, ki imajo proračunske primanjkljaje, ki zapravijo več, kot jim uspe izpuliti od državljanov, bi se rešile iz sedanje krize, če bi porabile še več. Kaj pa naj porabljajo? Od kod naj vzamejo denar? Edini način, da pridejo do novega denarja, je - da ga

natisnejo. Največjo zgodovinsko špekulacijo smo doživeli leta 1971, ko je dolar ostal brez zlate podlage. To je bila veličastna zgodovinska prevara Rodbine. Trinajst družin se je domislilo, kako bi lahko povečale svoje bogastvo in ves svet spravile pod nadzor. S tiskanjem dolarjev brez kritja jim je uspelo prek svoje zasebne banke FED - da, zvezne rezerve so zasebno podjetje - zaslužniti svet. Računica je bila zelo preprosta: na papir natisneš bankovec, na katerem piše, da je vreden 100 dolarjev, tisk pa te zaradi vse obsežnejše serijske proizvodnje stane le 5 centov, tako da je zaslužek pri prodaji tega papirja kar 99,95 dolarja, zato ta papir podtakneš še pre-

ostalemu svetu, ko kupuješ njegove izdelke. Milton Friedman, guru neoliberalizma, je trdil, da nima nič proti, če se kupuje nafta, samo da se ti dolarji ne vrnejo v Imperij. Ni povedal, kaj se bo zgodilo, ko se bodo vendarle vsemu navkljub začeli ničvredni dolarji vračati na kraj zločina. Gangsterji v Beli hiši so dobili nalogo, da pokončajo Demokracijo. Republiko so spremenili v državo, kjer vlada oligarhija. Politiki so postali plačana sodrga. Svobodno družbo in globalizacijo so si izmislili, da bi se zatrla vsa odporiška gibanja, ki nasprotujejo novemu totalitarizmu. Tako je bilo od šestdesetih let prejšnjega stoletja

pa vse do danes; ne glede na to, kje se je posredovalo, povsod je bil uporabljen isti scenarij. Ni bilo pomembno, ali je bil to umor Salvadorja Allendeja, vzpostavitev vojaške hunte v Braziliji, Argentini, Boliviji, nenejne vojn v Afganistanu in Iraku. Ni bilo pomembno, ali se ustanovljajo koncentracijska taborišča, kjer pobijajo in mučijo tiste, ki mislijo drugače, ni bilo pomembno, ali ljudi, ki se upirajo, umirjajo z električnim tokom ali z neposredno goebbelsovski lobotomijo prek CNN, najpomembnejše je bilo, da namen opravičuje sredstva, da se uvaja terapija s šokom, da se ropajo nacionalna bogastva, da gospodarske družbe tajkunov, oligarhov in ja-

pijev same postajajo trg in da se vsili neoliberalna ideologija, ki temelji na tem, da bogati postajajo še bogatejši, revni pa še revnejši. Povsod so uporabljali isti recept: zunanjetrgovinska liberalizacija, pospešena razprodaja z nasilno privatizacijo, deregulacija, vezanost domače valute na tujo in marionetne vlade, ki izvajajo vsiljeni koncept. Po petih desetletjih izvajanja tega koncepta smo prišli do bankrota. Ne le da so se povečevale socialne razlike med nerazvitimi in razvitimi državami, tako da je, recimo, Norveška danes 427-krat razvitejša od povprečne revne afriške države, krepilo se je tudi razslojevanje v samem Imperiju. Po podatkih iz leta 1973 je bilo takrat razmerje med plačo ameriškega delavca in ameriškega menedžerja 1 : 7, danes pa je to razmerje doseglo vrednost 1 : 4000, ker so špekulanti z Wall Streeta od 785 milijard dolarjev pomoči, namenjene uničenemu finančnemu sistemu, obdržali približno 160 milijard dolarjev za razdelitev nagrad, vrednih po kakih 100 milijonov dolarjev, čeprav so njihove družbe bankrotirale ali so bile podržavljene ... Če vemo, da so iz te državne finančne pomoči, namenjene obolelemu finančnemu sistemu, tudi po 10 milijonov dolarjev dobili kongresniki in senatorji za izglasovanje zakonov, ki so po volji oligarhiji, potem je jasno, pred kakšnim prepadom stojimo. Posebna težava je v tem, ker se podatki ponarejajo ali ne objavljajo. Tako se prikriva, da skupni dolg Amerike znaša že več kot 120 tisoč milijard dolarjev, to pa pri 303 milijonih prebivalcev pomeni 40 tisoč dolarjev dolga na Američana, če računamo tudi tistih 46 milijonov, ki nimajo socialnega in zdravstvenega zavarovanja in ki živijo dobesedno na cesti. Če vemo, da je svetovni BDP lani znašal nekaj več kot 66 tisoč milijard dolarjev, skupna svetovna denarna masa pa je nekaj več kot 200 tisoč milijard dolarjev, potem je popolnoma jasno, da smo pred velikim zlomom svetovnih financ. K temu je seveda treba dodati še podatke, da se danes na svetovnih borzah trguje z ničvrednim papirjem, s finančnimi derivati, ki so si jih izmislili, da bi izmolzli čim več denarja od lahkovnega prebivalstva, skupna vrednost teh papirjev znaša več kot 2,1 milijona milijard dolarjev, to pa je številka, ki jo že težko izgovoriš. Ta podatek najzgovorneje priča, v kako globokih težavah smo se znašli. Ni zanesljivih dokazov, koliko na novo natisnjenih dolarjev in evrov so do zdaj spravili v obtok. Na podlagi nekaterih svojih kazalcev sklepam, da so v sistem spravili več kot 22 tisoč milijard dolarjev in 15 tisoč milijard evrov, da bi preprečili tragedijo, podobno tisti iz leta 1929. Kaj smo s tem pridobili? Plutokracija si je samo kupila nekaj časa. Nobeno sistemsko vprašanje ni rešeno, ker razen tiskanja ničvrednega papirja nimajo no-

bene druge zamisli. Kakšne so torej rešitve? Ali rešitve sploh so? Po mnenju tistih z Wall Streeta, iz Pentagona in Bele hiše so rešitve za izhod iz krize tri: da izbruhne nova svetovna vojna, a ne na ozemlju ZDA, in bi ZDA vojskujočim se stranem dobavljale orožje in hrano. Druga možnost je, da se vesoljska ladja vrne z Marsa in prinese rudo, s katero bodo rešili energetske težave Imperija, preostalo rudo pa prodali in tako ohranili monopolni položaj na trgu. Tretja, da si izmislijo kako novo blago za široko porabo za ves svet, tako kot so krizo leta 1989 rešili osebni računalniki in pojav mobilne telefonije, blago, ki se bo, seveda, proizvajalo v ZDA. Vse tri možne rešitve so za zdaj zelo vprašljive. Nedobronamerni ljudje menijo, da obstaja še četrta rešitev, in razvijajo tezo o možnosti izbruha državljanske vojne v ZDA, ki naj bi prinesla delitev države, hiperinflacijo in odpis vseh dolgov. Ta rešitev bi bila najslabša za ameriške državljane, ki so talci tistih z Wall Streeta in njihovih političnih pajašev. Polpretekla zgodovina dokazuje, da bi bila ta rešitev pogubna tudi za demokracijo na celini. Menim in o tem javno govorim, da obstaja še ena rešitev, in ta je sprejemljiva za vse. Celo za vse te gospodarje sveta, ki bi najverjetneje, če bi izbruhnila svetovna revolucija, jasno pa je, da se bo to zgodilo, če bomo nadaljevali v tej smeri, končali pod krvavo jakobinsko giljotino. Rešitev bi bila, da se temeljito spremenita sam koncept in sistem. Namesto neoliberalnega kapitalizma bi se moral vzpostaviti - ljudski kapitalizem ali moralni kapitalizem. Kapitalizem s človeškim obrazom. Temeljl bi na morali, demokraciji, republikanski ideji, mešani lastnini, varčevanju, skromnosti, delu, poštenju, disciplini, državljskih institucijah, državljskih svobodah, pravi, resnici, socialno uravnoteženi družbi, nacionalnih državah, tradiciji in nacionalni identiteti znotraj sodobne svetovne civilizacije. Voltaire je govoril, da je skladnost to, kako dovršeno se povežejo razlike. Menim, da nas morajo razlike združevati, ker je istovetnost dolgočasna in prekleto poneumljajoča.

Kje smo v vsem tem mi? Slovenci - in mi - Srbi? Protislovno se sliši, da ste vi, Slovenci, pobegnili iz južnoslovan-ske skupnosti, ker je bila ječa narodov in ker svojega denarja niste hoteli dajati nekim levakom na jugu, ki kljub naravnim bogastvom niso hoteli delati, zaradi česar ste jih morali vi, Slovenci, vzdrževati in si zato pritrgovati od ust. Zdaj, po dveh desetletjih resnične samostojnosti, pa ste sami glasovali, da boste, v skladu z odločitvijo bruseljske birokracije, dali več kot 300 milijonov evrov za zmanjšanje primanjkljaja v grškem proračunu. Če je plemenita južnoslovan-ska ideja o združitvi južnoslovan-skih narodov propadla v krvavih državljanskih vojnah namesto v mirnem kon-

federalnem razhodu sprtih bratov, kaj se bo zgodilo s plemenito idejo združevanja in povezovanja evropskih narodov? Čeprav smo bratje, pravi star slovanski pregovor, naše denarnice niso sestree. Tega mi, Srbi, še danes ne razumemo. Še vedno verjamemo, da med narodi in državami vlada ljubezen, ne pa da jim vladajo dobro uglaseni interesi. In to je naša večna tragedija. Srbska kvazielita ni nikoli znala narediti dvojnoknjigovodskega računa, sešteti vseh prihodkov in odšteti vseh odhodkov in šele nato, na podlagi dobljenega rezultata, sprejeti zgodovinske odločitve. Pri odločitvah jo je vedno vodila vroča kri in zato smo se znašli med premaganci. Slovenska elita je doumela svojo vlogo v zgodovinskih procesih, razumela je, da je njen narod majhen in da ne more spremeniti sveta, delala je v svojem osebnem in v nacionalnem interesu, hitro se je prilagajala svetovnim smernicam ne glede na to, ali je šlo za vstop v južnoslovan-sko skupnost ali za vstop v evropske povezave, odločala se je za racionalne poteze, da bi maksimirala učinke in minimizirala stroške prilagajanja. Srbska kvazielita ni razumela zgodovinskih procesov, bila je naivna in bahava, zafračkala je ves kapital, ki so ji ga zapustili predniki, špekulirala z najkhrkejšimi občutki svojega naroda, podžigala njegova čustva, se odločala izključno glede na svoje interese, ne da bi se ozirala na to, kako visok račun bo moralo plačati ljudstvo. Nam, Srbom, ni bilo do tega, da bi vstopili v južnoslovan-sko skupnost in s tem izgubili svojo državnost. Odločili smo se v nasprotju s svojim nacionalnim interesom. Vi, Slovenci, ste v skladu s svojimi interesi rešitev našli v južnoslovan-ski skupnosti. Ko je morala skupnost razpasti, ker je računski pokazala, da takšno poslovanje ni več mogoče, smo mi, Srbi, v nasprotju s svojimi interesi, branili tisto, ker je že propadlo. Zgodovinskega vala, ki je prišel leta 1989 in prinesel propad komunizma, zlom sovjetskega imperija in začetek tranzicije, mi, Srbi, nismo razumeli. Tega, da nas je nekaj odkrito govorilo o tem in da smo ponujali razumne rešitve za miren razhod, nikakor ni bilo mogoče slišati zaradi pijanega dretja primitivcev. Vi, Slovenci, ste dojeli, za kaj gre, in ste ujeli tranzicijski val. Priporočil tržnih talibanov z Wall Streeta, da morate izpeljati terapijo s šokom, niste upoštevali in ste ravnali po svoji pameti. S tem ste se izognili temu, v čemer smo se mi, Srbi, znašli danes. Po zrušenju despotskega režima so v Srbiji namesto zagriženih primitivcev na oblast prišli pohlepni malomeščani. Sam sem kriv le toliko, kolikor sem jih leta in leta financiral v dobri veri, da ne bodo postali politična svojati. Žal takrat nisem dojel, da neoliberalni kapitalizem proizvaja politično svojati. Tranzicija se je pri nas, Srbih, torej začela leta 2001 in odločili

Branko Dragaš je podjetnik, ekonomist, nekdanji bančnik in kolumnist srbskega opozicijskega časopisa Tabloid. V začetku devetdesetih let je sodeloval pri ustanovitvi beogradske borze, bil pa je tudi ustanovitelj združenja malih delničarjev Srbije. Ni član nobene politične stranke. Živi in dela v Beogradu.

smo se za najslabši koncept, ki ga poseblja terapija s šokom. Tržni fundamentalisti na oblasti, ki na trgu še nikoli niso zaslužili niti evra, ki niso imeli življenjskih in delovnih izkušenj, so izvajali reforme po vsiljenem konceptu in z njimi popolnoma uničili državo, institucije in gospodarstvo. Srbija je danes bankrotirala. Državlani so popolnoma brezvoljni, ker se je državljanska energija iz leta 2000 izgubila v tranzicijskih ropih in prilaščanju. Oblastniki in pripadniki opozicije dobro sodelujejo že dve desetletji, osebno bogatijo z razprodajo vseh državnih virov, nadzorujejo politični trg in služijo tajkunom. Srbija ima danes 7,33 milijona prebivalcev in vsako leto umre 35 tisoč ljudi več, kot se jih rodi. Neverjeten se zdi podatek, da je pri tem, da imamo 4,5 milijona hektarjev najboljše plodne zemlje na svetu, vrednost hrane, ki jo uvozimo, 1,5 milijarde dolarjev. Namesto da bi bil hektarski donos pšenice 10 t/ha, je zaradi slabega namakanja in še slabšega odvodnjanja povprečno 3,2 t/ha. Imamo 1,6 milijona upokoencev, več kot 80 odstotkov pa jih dobiva manj kot 150 evrov pokojnine, 127 tisoč upokoencev dobiva celo manj kot 10 evrov na mesec. Uradno je število brezposelnih približno 780 tisoč, toda če dodamo še 200 tisoč ljudi, ki ne dobivajo plače, čeprav hodijo na delo, in brezposelne, ki niso prijavljeni, je brezposelnih več kakor milijon. Število otrok, ki stradajo, se je po Unescovih poročilih povzpelo na 300 tisoč. Skoraj 70 odstotkov prebivalstva živi na meji revščine. Statistični podatki se ponarejajo in poročila kažejo lažno sliko. Tako je BDP prikazan glede na tekoče cene v dinarjih in znaša 33,4 milijarde evra, čeprav je realno znašal komaj 13,5 milijarde evrov. Vrednost zunanjega dolga, državnega in za-

ČE VEMO, DA JE SVETOVNI BDP LANI ZNAŠAL NEKAJ VEČ KOT 66 TISOČ MILIJARD DOLARJEV, SKUPNA SVETOVNA DENARNA MASA PA JE NEKAJ VEČ KOT 200 TISOČ MILIJARD DOLARJEV, POTEM JE POPOLNOMA JASNO, DA SMO PRED VELIKIM ZLOMOM SVETOVNIH FINANC.

sebnega, je dosegla 24 milijard evrov. Srbija ne more več vračati dolgov. Od leta 2001 do danes je bila vrednost čistega odliva kapitala iz države več kot 70 milijard dolarjev, če pa dodamo še poslovne izgube, škodo, nastalo zaradi roparske privatizacije in razprodaje državne lastnine, se povzpne na več kot 100 milijard dolarjev, toliko pa je Milošević zapravljal v času svoje vladavine. To pomeni, da so primitivci in malomeščani v obdobju od leta 1990 do 2010 porabili, odnesli iz države in pokradli več kakor 200 milijard dolarjev.

In kaj zdaj? Vi, Slovenci, niste pretrpeli tolikšnih izgub. Uspelo vam je izogniti se temu pogubnemu konceptu. Toda tudi vi ste se znašli v krizi. Zadnjih devet mesecev je to na trgu zelo očitno. Finančni balon je počil in zdaj je vse razgaljeno. Kadar ni denarja, se vidi, da je bil kilometer ceste zgrajen celo za 10 milijonov evrov, kar je petkrat več, kot stane kilometer ceste v Italiji. Ko denarja ni, banke zahtevajo vračilo posojil in lo-

kalni tajkuni bankrotirajo. Oboji, vi, Slovenci, in mi, Srbi, imamo tajkune. So proizvod tranzicije. Kriza pa je razgalila vso laž.

Zdaj se je vse spremenilo. Prišla je nova doba. Čas razkošja je minil. Za življenja te generacije se ne bo več ponovil. Zdaj sledi plačevanje računov. Preživeli bodo samo tisti, ki jim bo uspelo korenito zmanjšati stroške in ki bodo delali veliko več, kot so delali do zdaj. Vsi drugi bodo bankrotirali. Grški dolgovi so dvakrat večji, kot kažejo podatki. Španija ima za 1200 milijard evrov sumljivih terjatev, Italija za več kot 2000 milijard, Francija za več kot 3400 milijard evrov ...

Boste vi, Slovenci, plačali vse te dolgove? Mi, Srbi, jih ne bomo. Ko bomo mi vstopali v takšno EU, bo razpadla. Takšna babilonska birokratska tvorba ne more preživeti. Birokrati v Bruslju na mesec zaslužijo do 45 tisoč evrov, a jim to še ni dovolj in kradejo pri letalskih vozovnicah in dnevnicah. Skupnost lahko preživi samo s čistimi ra-

čuni. Če bruseljski nesposobneži predpisujejo, kakšne morajo biti kumare, pod kakšnim kotom morajo biti ukrivljene, da se bodo lahko prodajale na enotnem trgu EU, potem je to, tako kot še številne druge njihove neumnosti, samo dokaz, da je treba poiskati nove trge. Slovenskim gospodarstvenikom ponujam tri najobetavnije svetovne trge. Tretji trg - Balkan. Drugi trg - Ruska federacija in srednja Azija. Prvi in najpomembnejši trg 21. stoletja - Afrika. V novi dobi so potrebne tudi nove zamisli. Kriza pomeni prečiščenje in moramo jo izkoristiti. V krizi se služi denar. Samo če ste organizirani, povezani in znate deliti dobiček. Tisti, ki so bili veliki in so nastali iz finančnega balona, zdaj odhajajo. Odpira se prostor za nas, majhne. Zdaj je pravi trenutek, da se združimo in sodelujemo. Nihče ne more ničesar doseči sam. Po novi poslovni filozofiji bi združeni osvajali velike trge in zaslužek delili. Ne združujemo se zato, ker se imamo radi, ampak zato, da skupaj uveljavimo

svoje interese. Kriza bo lahko trajala, glede na dolgove, vse do leta 2020. Zlom bomo verjetno doživeli leta 2012. Dolar in evro bosta izginila, prav tako ničvredni papirji na borzah. Nova svetovna valuta bo verjetno spet imela zlato podlago. Povpraševanje po zlatu bo veliko, zato bo zrasla tudi cena zlata. Vzpostavila se bo nova svetovna ureditev, in če bomo hoteli preživeti, se bomo morali prilagoditi. Vam, Slovencem, bo lažje, ker ste se navajeni hitro prilagajati. Mi, Srbi, se moramo še učiti.

Za konec še operativni nasvet posameznikom. Ves čas mi telefonarijo ljudje, ki berejo takšne članke, in me sprašujejo, kaj naj naredijo. Moj strokovni nasvet: kupujte zlato in srebro, kupujte plodno zemljo, vodne vire in gozdove, vlagajte v hrano in energijo, vrnite se na vas, naučite se obdelovati zemljo, mesite kruh in pripravljajte hrano. Naučite otroke, da bodo mislili, in jim podarite znanje. Zmanjšujte stroške. Varčujte, da boste lahko vlagali. Ne zadolžujte se. Bodite zmerni. In upoštevajte svoj notranji ritem. Največji srbski pisec Borislav Pekić je napisal, da je komercialna civilizacija sama po sebi nesmiselna, da je naš položaj v tej civilizaciji podoben položaju tistega, ki pada iz 52. nadstropja nebotičnika. Kaj nam je torej storiti? Mahajte z rokami. Mogoče se boste naučili leteti. Mogoče je vsa skrivnost življenja prav v tem mahanju. ☺

Več idej za plemenitenje vašega premoženja!

Rastite z nami!

- Borzno posredovanje
- Strukturirani produkti
- Upravljanje premoženja

BKS Bank

**BKS investicijsko
bančništvo**

BKS Bank AG, Bančna podružnica, Tel.: 01 58909-26, www.bksbank.si

VARČEVANJA

Nova KBM d.d., Ulica Vita Kraigherja 4, 2505 Maribor, oktober 2010

ZDRUŽITE KLASIKO VARNOSTI Z DINAMIKO NALOŽB!

Naložbeni duet je varčevanje, sestavljeno iz depozita in naložbe v vzajemne sklade KBM Infonda. Namenjeno je vsem, ki želite z razpršitvijo naložb prihrankom zagotoviti varnost, hkrati pa odpreti vrata možnostim donosa. Povprašajte pri naših svetovalcih v najbližji poslovalnici Nove KBM.

 KBMInfond **Nova KBM**

SKUPINA NOVE KBM

 080 17 50 | www.nkbm.si

**SKUPINA INTESA SANPAOLO.
KER JE ZAUPANJE TEMELJ TRDNIH ODNOSOV.**

TUDI DEJSTVA GRADIJO ZAUPANJE.

Skupini Intesa Sanpaolo zaupa že več kot 19 milijonov ljudi s tisoč milijardami evrov prihrankov.

Prisotni smo v več kot 40-ih državah sveta in imamo več kot 400 letno tradicijo delovanja.

V Banki Koper, članici skupine Intesa Sanpaolo, si vsak dan prizadevamo za vaše zaupanje.

BANKA KOPER

Z vami gledamo naprej.